

VESTNIK

ORGANOV ZA CENE

Letnik VI

Ljubljana, 9. junija 1951

Št. 12

VSEBINA:

	Stran		Stran
Odločba o začasnem povišanju prevoznih odškodnin	45	O gradbenih predračunih in obračunih	48
Tolmačenja novih predpisov o cenah	45	Vprašanja in odgovori	52
Indeksi ali indeksna števila	46		

Odločbe, pojasnila, ceniki

ODLOČBA

o začasnem povišanju prevoznih odškodnin

Na podlagi 16. člena uredbe o pristojnosti za določanje in kontrolo cen in tarif (Uradni list FLRJ, št. 63 z dne 8. XI. 1950) določamo

začasno povišanje prevoznih odškodnin

v odločbi Ministrstva za trgovino in preskrbo in Ministrstva za lokalni promet NVS o cenah v prevozništvu, iz Uradnega lista SNOS, št. 60 iz leta 1945, in v odločbi Urada za cene pri Predsedstvu vlade LRS o odškodninah za prevoze gradbenega materiala ter gradbenega orodja in sredstev z živalsko vprego iz Vestnika Urada za cene pri Predsedstvu vlade LRS, št. 17—18 iz leta 1950

Zaradi slabe letine živalske krme v letošnjem letu in zaradi podražitve tega blaga v prosti prodaji določamo začasno povišanje prevoznih odškodnin v odločbi Ministrstva za trgovino in preskrbo in Ministrstva za lokalni promet NVS o cenah v prevozništvu, iz Uradnega lista SNOS, št. 60 iz leta 1945 in v odločbi Urada za cene pri Predsedstvu vlade

LRS o odškodninah za prevoze gradbenega materiala ter gradbenega orodja in sredstev z živalsko vprego iz Vestnika Urada za cene pri Predsedstvu vlade LRS, št. 17—18 iz leta 1950, in sicer:

1. za navaden voz 40% povišanje,
2. za voz z gumijevimi kolesi 20% povišanje odškodnin, ki so določene z navedenima odločbama.

Povišanje je le začasno in velja do vštelega 30. VI. 1951. Sicer pa veljajo vsi predpisi iz navedenih odločb o prevozih.

Št. 320—154/13—1951.

Ljubljana, dne 22. maja 1951.

Direktor Uprave za cene
pri Ministrstvu za finance LRS:

Jože Košir l. r.

TOLMAČENJE NOVIH PREDPISOV O CENAH

1. Prodaja papirja, kartona, lepenke in papirnih izdelkov

Urad za cene pri Svetu za blagovni promet Vlade FLRJ je dostavil s štev. 6657 z dne 11. V. 1951 giede prodaje papirja, kartona, lepenke in papirnih izdelkov tele pripombe:

V zvezi z navodilom o cenah, po katerih se bodo prodajali papir, karton, lepenka in papirni izdelki, grafičnim podjetjem in založbam, in o cenah založniških izdelkov (Uradni list FLRJ, št. 21 z dne 11. V. 1951) so bili s potrebnim pojasnilom dostavljeni vsem prizadetim novi faktorji za industrijo papirja (panoga 123).

Glede pravilne uporabe tega navodila in določenih faktorjev pa so se pojavile različne razlage in nejasnosti.

Posamezni proizvajalci papirja uporabljajo namreč določene faktorje za vse dobave ne samo za dobave grafičnim podjetjem, založbam in trgovskemu omrežju, temveč tudi drugim proizvodnim podjetjem, ki uporabljajo te proizvode kot reprodukcijski material.

Nekateri pa mislijo, da veljajo novi faktorji samo za dobave grafičnim podjetjem in založbam, za dobave trgovskemu omrežju za široko potrošnjo pa uporabljajo faktorje, objavljene v predpisih o novem sistemu prodaje industrijskega blaga in o cenah (posebna knjižica, ki sta jo izdala Svet za blagovni promet Vlade FLRJ in Ministrstvo za finance FLRJ).

Nesporazumi so nastali tudi glede cen, po katerih naj se dobavlja blago koristnikom Ministrstva narodne obrambe FLRJ, Ministrstva notranjih zadev in Uprave državne varnosti.

V zvezi z vsemi naštetimi vprašanji dajemo tole pojasnilo:

1. Prejšnji faktorji za proizvode panoge 123, objavljeni v predpisih o novem sistemu prodaje industrijskega blaga in o cenah, so razveljavljeni z objavo navodila o cenah, po katerih se bodo prodajali papir, karton, lepenka in papirni izdelki (Uradni list FLRJ, št. 21 z dne 11. V. 1951). Novi faktorji so dostavljeni vsem s pojasnilom št. 6294 z dne 23. IV. 1951. Ti novi faktorji se morajo uporabljati za dobave grafič-

nim podjetjem, založbam in trgovskemu omrežju za široko potrošnjo. Kadar dobavljajo proizvajalna podjetja zgoraj navedene proizvode grafičnim podjetjem, uporabljajo za formiranje proste prodajne cene le določene faktorje, pri dobavi založbam, drugim izdajateljem in trgovskemu omrežju pa smejo poleg faktorja uporabljati tudi določeni odstotek prožnosti.

Navedeno navodilo in faktorji se morajo uporabljati za vsa grafična podjetja, založbe in druge izdajatelje zveznega, republiškega in lokalnega pomena kakor tudi za vsa grafična podjetja, založbe in izdajatelje Ministrstva narodne obrambe, Ministrstva za notranje zadeve in Uprave državne varnosti.

Druge dobave papirja za koristnike Ministrstva narodne obrambe, Ministrstva notranjih zadev in Uprave državne varnosti je treba zaračunavati po nižjih cenah, razen dobav za široko potrošnjo vojno trgovskim podjetjem (VTP) in prodajalnam Ministrstva za notranje zadeve in Uprave državne varnosti.

3. Papir kot reprodukcijski material je treba dobavljati proizvodnim podjetjem (razen grafičnim podjetjem in založbam) po veljavnih predpisih, t. j. zveznim in republiškim proizvodnim podjetjem po nižjih enotnih cenah, lokalnim proizvodnim podjetjem pa po višjih enotnih (komercialnih) cenah z uporabo faktorja, ki je določen v odločbi o formiranju višjih enotnih (komercialnih) cen (Uradni list FLRJ, št. 9 z dne 21. II. 1951).

Št. 320—236/76—1951.

Ljubljana, dne 17. maja 1951.

2. Prodajne cene mrtvaških krst

Pojasnilo o prodajnih cenah mrtvaških krst, ki je bilo objavljeno v Vestniku št. 5—6 z dne 7. IV. 1951 na 20. strani, dopolnjujemo takole:

Mrtvaške krste se prodajajo po nižjih cenah tudi v primerih, kadar v kraju ni pogrebnega zavoda. Zato morajo izvršilni odbori okrajnih ljudskih odborov izdati za vsak posamezen primer nakazilo za dobavo lesa in drugega materiala po nižjih cenah. Dobavitelji materiala za krste imajo pravico uveljaviti regres na podlagi navodila o regresu v lokalnem gospodarstvu (Uradni list FLRJ, št. 16 z dne 28. III. 1951).
Št. 320—236/79—1951.

Ljubljana, dne 23. maja 1951.

3. Formiranje višje enotne (komercialne) cene

Glede na pravilno formiranje višje enotne (komercialne) cene dajemo tole pojasnilo:

Po 6. točki navodila o formiranju višje enotne (komercialne) cene (Uradni list FLRJ, št. 9 z dne 21. II. 1951) formirajo proizvajalna podjetja višjo enotno (komercialno) ceno tako, da pomnožijo nižjo enotno ceno, ki je določena za zadevno surovino, polizdelek ali izdelek, po odbitku v njej obseženega rabata, z določenim faktorjem.

Nepravilen je postopek posameznih podjetij, ki so formirala višjo enotno (komercialno) ceno tako, da so uporabila določeni faktor na nižjo enotno ceno v prodaji na drobno.

od dobljenega zneska pa odbila znesek rabata, ki ga vsebuje nižja enotna cena v prodaji na drobno.

Št. 320—148/148—1951.

Ljubljana, dne 24. maja 1951.

Iz Uprave za cene pri Ministrstvu za finance LRS

4. Prodaja tekstilnega blaga z napakami

Zaradi dosedanjega neenotnega postopka pri zaračunavanju cen za tekstilno blago z napakami, določa Urad za cene pri Svetu za blagovni promet Vlade FLRJ v sporazumu z Upravo za cene pri Ministrstvu za finance FLRJ tale postopek.

Pri dobavi tekstilnega blaga z napakami določita proizvajalec in kupec sporazumno odstotek manjvrednosti. Za ta sporazumno določen odstotek manjvrednosti je treba znižati proizvajalčevo prodajno ceno, prosto prodajno ceno pa formirati po veljavnih predpisih. V primeru spora med proizvajalcem in kupcem določita znižano proizvajalčevo prodajno ceno pristojna uprava (odsek) za cene.

C št. 30/563—1951.

Ljubljana, dne 15. maja 1951.

Iz Urada za cene pri Glavni upravi za trgovino in preskrbo LRS

Poučni članki

INDEKSI ALI INDEKSNA ŠTEVILA

I. Pojem indeksov ali indeksnih števil

Indeksi ali indeksna števila so relativna števila, ki kažejo medsebojni odnos določenih kvantitativnih svojstev dveh ali več pojavov, tako da določena kvantitativna svojstva enega od pojavov, ki jih primerjamo, označimo z osnovnim indeksnim številom (indeksno bazo) 100. Indeksi ali indeksna števila lahko izrazijo tudi medsebojne odnose določenih kvantitativnih svojstev dveh ali več pojavov, vendar samo, če lahko izrazimo velikost kvalitativnega svojstva kot njegovo intenziteto v številkah, t. j. kot kvantiteto.

Vzemimo vrsto pojavov: 5 ljudi. Vzemimo določeno kvantitativno svojstvo ljudi, na primer njihovo velikost. Ta znaša:

vrsta ljudi	1	2	3	4	5
višina telesa	165 cm	170 cm	172 cm	175 cm	180 cm

Medsebojne odnose njihovih velikosti lahko izrazimo z indeksnimi števili. Izbrati moramo višino enega kot indeksno bazo in ji dati vrednost 100. Vzemimo prvega! Potem moramo označiti njegovo višino 165 cm z vrednostjo 100. Indeksne številke ostalih dobimo na zelo preprost način. Samo deliti moramo višino vsakega človeka iz naše vrste z višino tistega čigar višino smo izbrali kot osnovo (indeksno bazo). Indeksno število bo za drugega torej enako:

$$\frac{170 \times 100}{165} = 103.03$$

Indeksno število za tretjega bo:

$$\frac{172 \times 100}{165} = 104.24 \text{ itd.}$$

Niz, vrsta ali serija kvantitativnih svojstev določenega niza, vrste ali serije pojavov, izražena v indeksnih številkah na osnovi višine prvega, bo tale:

1	2	3	4	5
100	103.03	104.24	106.67	110

Indeksno število lahko izračunamo tudi na osnovi katerega koli drugega člena iz dane serije. To je odvisno od tega, katerega od členov smatramo za osnovnega v tem smislu, da bi hoteli z njim primerjati vse druge člene cele serije. Indeksna števila, računana na osnovo različnih členov cele serije, izgledajo takole:

1	2	3	4	5
97.05	100	101.18	102.94	105.88
95.93	98.84	100	101.74	104.65
94.28	97.14	98.28	100	102.86
91.67	94.44	95.55	97.22	100

II. Indeksi cen

Pojavi, ki jih morajo evidentirati, primerjati in analizirati organi za cene, so gospodarski pojavi, predvsem gospodarske dobrine, blago. Blago ima različna svojstva, ki opredeljujejo njegovo uporabno vrednost. Ta svojstva so tako kvantitativne (teža, dimenzije in podobno) kakor tudi kvalitativne narave (uporabnost, okus, izgled itd.). Poleg tega je blago predmet, na katerem se v tržnih ali blagovno denarnih odnosih materializirajo družbeni odnosi, ki vladajo v določeni družbi. Te materializirane družbene odnose predstavljajo cene blaga. Cena blaga je kvalitativno svojstvo, ki je izraženo v številkah in odraža intenziteto kvalitete. Ta intenziteta kvalitete je rezultat določenega izkoriščanja proizvajalnih sposobnosti naše proizvodnje, ki predstavlja ponudbo, in družbenih potreb, kakor se izražajo v povpraševanju.

Kadar primerjamo cene različnih proizvodov med seboj po navadi ne uporabljamo indeksnih števil. Pač pa uporabljamo indeksna števila zato, da primerjamo spremembe v cenah v določenem časovnem razdobju. Tako dobimo jasnejši pregled sprememb v cenah v tistem razdobju. Serijo, vrsto ali niz cen, ki jih je imel določen proizvod v raznih razdobjih, imenujemo časovno vrsto, serijo ali niz cen.

Vzemimo, da se je cena nekega proizvoda izpreminjala takole:

leto	1945	1946	1947	1948	1949	1950
din	3.—	5.—	7.—	12.—	15.—	20.—

Če vzamemo kot osnovo leto 1945, potem znašajo indeksi cen za posamezna leta:

indeks	100	167	233	400	500	667
--------	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Cene, izražene v indeksnih številkah, služijo zlasti za primerjavo sprememb v cenah istega proizvoda v določenem razdobju. V naših ekonomskih analizah upoštevamo kot osnovo, na katero izračunavamo indekse cen, po navadi cene, ki so veljale leta 1939. V primerjavi s tem letom so namreč postavljeni vsi pokazatelji petletnega plana. Ker pa je bilo leto 1939 zaradi bližajoče se vojne glede cen nenormalno, uporabljajo mednarodne statistike za osnovo cene iz leta 1938, ki je bilo mnogo bolj normalno, in sicer iz dveh razlogov, ker je bila svetovna kriza, ki se je pričela leta 1929, že v celoti likvidirana in je svetovno gospodarstvo prešlo v novo obdobje vzgona in ker nanj še ni v preveliki meri vplivala bližajoča se vojna vihra. Zaradi tega tudi v naših analizah, v katerih hočemo prikazati razmerje sedanjega gospodarskega položaja nasproti predvojnemu normalnemu položaju, uporabljamo kot osnovne (bazne) podatke cene iz l. 1938.

Primerjajmo cene za pšenico, krompir, sladkor, opeko in volneno blago za ženske obleke v letu 1939 in 1950 (nižja enotna in tržna cena)! Dobimo tole sliko:

Vrsta proizvoda	Enota mere	Cena l. 1939	Cena leta 1950		Indeks cen	
			nižja enotna (vezana)	tržna	nižjih enotnih (vezanih)	tržnih
Pšenica	kg	2.—	4.12	80.—	206.—	4000.—
Krompir	kg	0.80	2.—	22.—	250.—	2750.—
Sladkor	kg	16.—	33.—	600.—	259.—	3750.—
Opeka	100 kom	40.—	125.—	500.—	312.—	1850.—
Volneno blago	m	50.—	123.—	1000.—	296.—	2000.—

Iz tega je razvidno, da so se od naštetih proizvodov najbolj dvignile nižje enotne cene za opeko in volneno blago, tržne cene pa najbolj za pšenico in sladkor.

III. Povprečna cena in indeks povprečne cene

V nekaterih primerih veljajo na tržišču za isti artikel ob istem času različne cene.

V kapitalističnih državah se prodaja industrijsko blago v prodaji na drobno v različnih trgovinah pogosto po zelo različnih cenah, ustrezno kupni moči potrošnikov, ki kupujejo v teh trgovinah. Nekatere cene so diskriminacijskega značaja. Del potrošnikov dobi take proizvode po nižjih cenah, drugim pa so na razpolago po višjih cenah. Diskriminacijske cene so možne v primerih, ko ima prodajalec ali proizvajalec monopol na trgu.

Tudi kmetijski pridelki se prodajajo tako v kapitalističnih kot v socialističnih državah po zelo različnih cenah. Zlasti so pomembne razlike v cenah med različnimi gospodarskimi področji. Če se jajca prodajajo na ljubljanskem trgu po 22 din, so v Prekmurju gotovo po 18 din.

Razlike v cenah istega blaga na istem tržišču so nastale pri nas zlasti zaradi posebne politike cen. Tako poznamo za industrijsko blago nižje enotne cene, višje enotne (komercialne) cene, proste prodajne cene, proste prodajne cene z 80 % popusta in proste prodajne cene 65 % popusta, za kmetijske pridelke pa vezane cene, proste odkupne (kartelne) in tržne cene.

Če primerjamo sedanje cene s predvojnimi, bi radi vedeli, kakšna je povprečna cena, po kateri se določeno blago prodaja. Po kakšni ceni prodaja kmet krompir v povprečju? Po kakšni ceni se prodaja v povprečju tekstilno blago, pri katerem imajo delavci in nameščenci 80 % popusta, kmetje pa 65 %, oboji pa nakupujejo delno tudi brez popusta?

Povprečno ceno lahko izračunamo na dva načina. Če poznamo količine blaga, ki se prodaja po različnih cenah, izračunamo povprečno ceno s pomočjo tehtanega (ponderiranega) aritmetičnega povprečja. Če pa količina ni znana, izračunamo povprečno ceno z navadnim aritmetičnim povprečjem. Prvi način izračunavanja povprečne cene s pomočjo tehtanega (ponderiranega) aritmetičnega povprečja je natančen, drugi način pa je samo približen. Uporabljati ga smemo samo tedaj, če med različnimi cenami istega blaga ni prevelikih razlik, ali če lahko upravičeno domnevamo, da med količinami, ki se prodajajo po zelo različnih cenah, ni velikih razlik. Tako lahko izračunamo povprečno ceno za kmetijske proizvode, ki jih prodajajo na trgu različni prodajalci po različnih cenah, ali za industrijske proizvode, ki jih prodajajo različne trgovine po različnih cenah, ker med temi cenami ni velikih razlik. Če se na prostem trgu prodaja mast po 650, 600 in 550 din in lahko ugotovimo, po kateri ceni se mast pretežno prodaja, vzamemo to ceno kot povprečno ceno. Če pa to ni mogoče, določimo povprečno ceno takole: $650 + 600 + 550 = 1800 : 3 = 600$ din. Prav tako lahko izračunamo n. pr. povprečno ceno za blago iz česane volnene preje (kamgarn) za moške obleke, ki ga ena trgovina prodaja po 5000, druga po 5200, tretja pa po 5300 din. Povprečna cena bo: $5000 + 5200 + 5300 = 15.500 : 3 = 5189$ din. Ker pa je v naših razmerah vedno možno ugotoviti, kakšne količine navedenega blaga je prodala vsaka od treh trgovin, bomo izračunali povprečno ceno s tehtanim aritmetičnim povprečjem, ker je to bolj natančno.

V nobenem primeru ne smemo uporabiti navadnega aritmetičnega povprečja za računanje povprečne cene med nižjo enotno in vezano ceno, prosto odkupno in tržno ceno. Kajti razlike med temi cenami so tako velike, da navadno aritmetično povprečje v nobenem primeru ne more biti pravilno. Vzemimo samo cene za pšenico: vezana cena je 4.12 din, prosta odkupna 65 din in tržna cena 80 din. Povprečna cena, ki bi jo izračunali na podlagi navadnega aritmetičnega povprečja, bi bila: $4.12 + 65 + 80 = 149.12 : 3 = 49.71$. Ta račun bi bil pravilen samo, če bi se prodale po vezani, prosti odkupni in tržni ceni popolnoma enake količine pšenice. Temu pa nikoli ni tako.

Tehtano aritmetično povprečje izračunamo po obrazcu:

$$\text{Povprečna cena} = \frac{c_1 \cdot k_1 + c_2 \cdot k_2 + c_3 \cdot k_3 + \dots + c_n \cdot k_n}{k_1 + k_2 + k_3 + \dots + k_n}$$

v kateri pomeni »c« ceno, po kateri se prodaja isto blago »k« pa količino, ki se prodaja po tisti ceni.

Ogledimo si primer: Pšenice se prodajo po vezani ceni 200 kg, po prosti odkupni 5 kg, po tržni ceni pa 50 kg. Kakšna je povprečna cena? Račun je tale:

$$\text{Povprečna cena} = \frac{4.12 \times 200 + 65 \times 5 + 80 \times 50}{200 + 5 + 50} = 20.19 \text{ din}$$

Če to ceno primerjamo s ceno 49.71, ki smo jo zgoraj izračunali na podlagi navadnega aritmetičnega povprečja, vidimo, kako ogromna razlika je med njima in da navadno aritmetično povprečje v resnici ni pravilno za računanje povprečij med cenami, ki se zelo razlikujejo.

V nekaterih primerih nimamo na razpolago točnih količin blaga, ki se prodaja po različnih cenah, pač pa lahko sklepamo nanje vsaj približno. V takih primerih določimo približne koeficiente. Ti koeficienti nadomeščajo točne količine in nam pomagajo, da vsaj približno lahko ocenimo povprečne cene, ki bi jih sicer sploh ne mogli ugotoviti. Račun napravimo takole: predpostavljamo, da je skupna količina tistega blaga, ki se prodaja po vezanih cenah, enaka 10 ali 100. To število (10 ali 100) razdelimo na dele, ki predstavljajo približno razmerje, v katerih se prodaja tisto blago po raznih cenah. Če računamo, da se prodaja pšenice po vezanih cenah 50 %, po prostih odkupnih cenah 7 % po tržnih cenah pa 43 %, bomo dali vezanim cenam koeficient 50, prostim odkupnim koeficient 7, tržnim pa koeficient 43 in izračunali povprečno ceno pšenice takole:

$$\frac{4.12 \times 50 \times 65 \times 7 + 80 \times 43}{100} = 41.01$$

Tako izračunavanje povprečne cene s približnimi, ocenjenimi koeficienti se uporablja zelo pogosto. Pri nas ga uporablja Narodna banka za izračunavanje povprečnih cen, po katerih se prodaja določeno blago povprečno v vsej Sloveniji. Narodna banka dobi podatke o cenah raznega blaga v različnih gospodarskih predelih Slovenije, ne pozna pa točno količin, ki se prodajajo v različnih gospodarskih predelih. Zato jih je ocenila po številu prebivalstva, ki prebiva v glavnih mestih posameznih predelov.

Ne trdimo sicer, da je navedena izbira koeficientov pravilna, kajti koeficienti morajo biti odraz dejanske prodaje v določenem predelu, na katerega se nanašajo, vendar so koeficienti Narodne banke najbližji primer približnega ocenjevanja količin s pomočjo koeficientov.

Prav tako kot povprečno ceno izračunamo lahko tudi povprečni indeks. Vzemimo zopet ceno pšenice v primerjavi z letom 1939:

Cena 1939	Cena vezana 1950	Cena tržna 1950	Indeks vezanih cen	Indeks tržnih cen
2.—	4.12	80.—	206.—	4000.—

Prosto odkupno ceno smo izpustili, da bo bolj preprosto. Predpostavljamo, da je bilo prodane po vezani ceni 100 kg pšenice, po tržni ceni pa 50 kg pšenice. Povprečna cena znaša:

$$\frac{4.12 \times 100 + 80 \times 50}{100 + 50} = 29.41$$

Indeks povprečne cene lahko izračunamo na dva načina:

Prvi način uporabimo, če smo že izračunali poprej povprečno ceno:

$$\frac{29.41 \times 100}{2} = 1470$$

Drugi način uporabimo, če smo izračunali že poprej indekse vezanih in tržnih cen:

$$\frac{206 \times 100 + 1000 \times 50}{100 + 50} = 1470$$

Rezultat mora biti v obeh primerih enak.

IV. Splošni indeks cen

Splošni indeks cen ima namen pokazati, za kakšen odstotek ali kolikokrat so se dvignile cene vrsti proizvodov nasproti cenam istih proizvodov v določenem osnovnem (baznem) letu. Splošni indeks cen kaže torej spremembo splošnega nivoja cen.

Poznamo naslednje splošne indekse cen: 1. indeks cen blaga v prodaji na drobno in indeks cen blaga v prodaji na debelo, 2. indeks cen potrošnih sredstev in indeks cen proizvodnih sredstev, 3. indeks cen blaga domače proizvodnje in indeks cen uvoženega blaga, 4. indeks cen industrijskih proizvodov in indeks cen kmetijskih pridelkov.

Z različno kombinacijo navedenih štirih različnih vrst splošnih indeksov lahko dobimo nadaljnje vrste splošnih indeksov cen. Pri tem je treba opozoriti, da kaže splošni indeks

cen nivo cen določenih proizvodov ne glede na to, kdo te proizvode troši.

Tako kot se računa povprečna cena in indeks povprečne cene na dva načina, bodisi po navadnem bodisi po tehtanem aritmetičnem povprečju, velja tudi za splošni indeks cen. Ta dva načina sta najpreprostejša in zadoščata za naše potrebe.

Splošni indeks cen s pomočjo navadnega aritmetičnega povprečja izračunamo takole:

Indeks cen kmetijskih pridelkov (cene so izmišljene):

Proizvod	Cene				Indeks			
	1939	1948	1949	1950	1939	1948	1949	1950
Pšenica	2.—	50	70	80	100	2500	3500	4000
Krompir	0.80	8	12	15	100	1000	1500	1875
Mast	16.—	350	450	500	100	2187	2812	3125
Jajca	0.80	7	10	12	100	875	1250	1500
Splošni indeks	—	—	—	—	100	1640	2266	2625

Splošni indeks za leto 1948 smo izračunali takole: $(2500 + 1000 + 2187 + 875) : 4 = 1640$. Splošni indeks za leto 1949 smo izračunali takole: $(3500 + 1500 + 2812 + 1250) : 4 = 2266$. Prav tako smo izračunali tudi splošni indeks za leto 1950.

Iz izračunanih indeksov je razvidno, da so se tržne cene v letu 1948 dvignile nasproti letu 1939 za 16.40 krat, v letu 1949 za 22.66 krat, v letu 1950 pa za 26.25 krat.

V katerem primeru bi bil izračunani splošni indeks cen kmetijskih pridelkov popolnoma pravilen?

Izračunani indeks bi bil popolnoma pravilen, če bi bile količine pridelkov, ki smo jih vzeli v račun, popolnoma enake ali če bi bile vrednosti sicer različnih količin pridelkov po bazni ceni (leto 1939) popolnoma enake.

Da bo stvar bolj jasna, bomo napravili preprost primer na podlagi dveh proizvodov. Podatki so tile:

Pridelek	Bazno leto		Leto, za katero se računa indeks	
	cena	količina	cena	indeks
Pšenica	2.—	500	2.—	100
Jajca	0.80	10	8.—	1000

Splošni indeks cen lahko izračunamo na podlagi navadnega aritmetičnega povprečja. V tem primeru bo znašal splošni indeks $(1000 + 100) : 2 = 550$. Na oko vidimo, da je ta indeks nepravilen, ker je na njegovo formiranje v enaki meri kot indeks cen pšenice vplival indeks cen jajc, ki pa so se prodala v malenkostnih količinah. Indeks moramo izračunati na podlagi tehtanega aritmetičnega povprečja.

Pri računanju splošnega indeksa cen na podlagi tehtanega aritmetičnega povprečja lahko uporabimo več načinov računanja. Za naše delo sta praktično pomembna samo dva načina: 1. indeks čiste spremembe cene, računani samo z upoštevanjem količin in 2. indeks spremembe cene, računani na osnovi stroškov po baznih cenah.

Ad 1. Prvi splošni indeks računamo po obrazcu, ki smo ga navedli v III. odstavku, za povprečni indeks, in sicer tako, da vzamemo kot »c« indeks posameznega pridelka, kot »k« pa ustrezajoče količine posameznih pridelkov. Indeks znaša:

$$\frac{100 \times 500 + 1000 \times 10}{500 + 10} = 117.64$$

Ad 2. Drugi splošni indeks izračunamo lahko na dva načina. Pri prvem načinu, ki ga največkrat uporabljamo, vzamemo v obrazcu povprečnega indeksa, ki ga poznamo iz III. odstavka kot težo vrednost ustrežajočih količin posameznih pridelkov po bazni ceni. Razlika nasproti splošnemu indeksu, ki smo ga zgoraj izračunali, je torej v tem, da vzamemo sedaj namesto količine vrednosti količine, in sicer po bazni ceni. Indeks znaša:

$$\frac{100 \times (500 \times 2) + 1000 \times (10 \times 0.8)}{(500 \times 2) + (10 \times 0.80)} = 107.14$$

Ta splošni indeks lahko izračunamo še drugače. Ugotovimo stroške (vrednost) nabave baznih količin najprej po baznih cenah, potem pa še po cenah, ki veljajo v letu, za katero računamo indeks, in delimo druge s prvimi. Račun bo takle: stroški, ki bi jih imeli z nabavo ustrežajočih količin v baznem letu po baznih cenah, znašajo $2 \times 500 + 0.80 \times 10 = 1008$. Stroški, ki bi jih imeli z nabavo istih količin v letu, za katero računamo indeks, pa so tile: $2 \times 500 + 8 \times 10 = 1080$. Če delimo te stroške s prvimi, bomo dobili naslednji indeks: $(1080 \times 100) : 1008 = 107.14$.

Ta indeks je enak indeksu, kakor smo ga izračunali na prvi način.

Pri analizah, ki jih bomo delali, največkrat ne bomo poznali količin blaga iz baznega leta, ampak kvečjemu količine blaga iz leta, za katero računamo splošni indeks. V takem primeru bomo uporabili kot bazne kar te količine. Če pa bomo računali splošni indeks za več let zaporedoma, moramo za vsa leta vzeti kot bazne iste količine, ker bi sicer izračunani indeksi ne kazali izpreminjanja splošnega nivoja cen, ampak istočasno tudi izpreminjanje strukture potrošnje.

V nekaterih primerih pa niti to ne bo mogoče, ker ne bomo poznali količin blaga, ki se prodaja, niti za bazno razdobje niti za katero koli drugo razdobje. V takem primeru si bomo pomagali s koeficienti, ki jih bomo določili sami po približni oceni. Količino posameznih pridelkov označimo z ustrežajočimi koeficienti, ki morajo skupno dati vrednost 100 oziroma 10. Te koeficiente uporabljamo pri računanju splošnega indeksa, namesto količine ali vrednosti posameznih pridelkov po baznih cenah.

Vzemimo takle primer: izračunati moramo splošni indeks prodajnih cen kmeta leta 1950 nasproti letu 1939 za pšenico, krompir, mast in jajca. Ker količin ne poznamo, določimo sami koeficiente: za pšenico 5, za krompir 60, za mast 25 in za jajca 10. Medsebojni odnos tako določenih koeficientov prikazuje po našem pojmovanju najbolj pravilno medsebojne količinske odnose prodaje posameznih pridelkov po tržnih cenah. Splošni indeks izračunamo s pomočjo teh koeficientov po obrazcu tehtanega aritmetičnega povprečja:

$$\frac{1000 \times 5 + 1875 \times 60 + 3125 \times 25 + 1500 \times 10}{100} = 2256$$

Splošni indeks s pomočjo koeficientov izračunamo lahko tudi na oba načina, ki smo jih navedli pod ad 2. V tem primeru je treba koeficiente samo množiti z bazno ceno ustrežajočega blaga, ves drugi račun pa je prav tak kot pod ad 2. A. B.

O GRADBENIH PREDRAČUNIH IN OBRAČUNIH

Dne 9. marca 1951 je Vlada FLRJ na predlog predsednika Zvezne planske komisije, predsednika Sveta za gradbeništvo vlade FLRJ in Ministrstva za finance FLRJ izdala odredbo o izvajanju plana gradbenih objektov v letu 1951. Dne 25. marca 1951 pa je bilo objavljeno še navodilo, kako naj se izdelujejo predračuni in obračuni izvršenih del na gradbenih objektih v letu 1951. S to uredbo in navodilom so dane smernice za vse stopnje gradbene dejavnosti v letu 1951, od projektiranja do kolavdacije.

V tem članku se bomo dotaknili le tistih navodil, ki se nanašajo na gradbene predračune in obračune, ter navedli še vse tiste predpise, ki so za sestavo predračunov v veljavi iz prejšnjih let.

5. člen uredbe predpisuje z razliko od prejšnjih let, da se izdela glavni projekt in s tem torej tudi predračun v treh delih, in sicer za:

- glavni projekt objekta;
- glavni projekt organizacije gradbišča in

c) projekt zunanega transporta.

Navodila podrobno naštevajo te sestavne dele predračuna h glavnemu projektu objekta.

A. Za projektanta:

- predračun gradbenih del,
- predračun notranjega transporta,
- predračun obrtniških del,
- predračun izgotovljenih konstrukcij in delov,
- predračun gradbenega objekta (rekapitulacijski)

Prvi štirje predračuni se sestavljajo na vložkih predpisanega obrazca, predračun gradbenega objekta pa na ovitku. V vsakem od navedenih štirih predračunov tečejo zaporedne številke pozicij, začeni s 1.

Predračun projektantov ne obsega zunanega prevoza niti ne pripravljajnih in zaključnih del. Ministrstvo za gradnje LRS pa je dalo k temu pojasnilo, da lahko sestavi projektant v sporazumu z izvajalcem tudi predračune za pripravljajna in zaključna dela ter za zunanje prevoze.

V predračun gradbenih del je treba vpisati v 2. stolpcu po vrsti vse pozicije del, urejene po vrstah gradbenih del tako, kakor so navedene v gradbenem planu za leto 1951. Pri tem se vpiše najprej vrsta dela, nato pa vse pozicije te vrste dela. V ustrezajoče stolpce se vpišejo količine vsake pozicije po predizmeri ter povprečni stroški materiala in plač za izdelavo. Ko se izračunajo skupni stroški materiala in plač za izdelavo za vsako posamezno pozicijo, se ugotovijo skupni stroški materiala in plač za izdelavo za zadevno vrsto dela in vpišejo z navedbo vrste dela, Vrsto dela in znesek je treba podčrtati.

Ko se izračuna znesek za vsako posamezno vrsto dela, se izračuna skupen znesek, ki se vpiše v rubriko »predračun gradbenih del«.

Vgraditev obrtniških izdelkov in izgotovljenih konstrukcij se izkaže v posebnih pozicijah predračuna gradbenih del.

Predračun notranjega prevoza izdelajo projektanti samo za obsežen material, in sicer na podlagi prevoznih pogojev, ki jih je treba v predračunu navesti (horizontalna razdalja in višina vertikalnega prevoza).

Količino obsežnega materiala mora projektant izračunati po normativih za ustrezajoče vrste del (po možnosti tudi pozicije ali skupine pozicij v isti vrsti del). Notranji prevoz za drugi material lahko projektant oceni v globalnem znesku na podlagi izkušenj.

Dobljeni predračunski znesek notranjega prevoza se vpiše v rubriko »predračun notranjega prevoza«.

Predračun obrtniških del sestavlja projektant tako, da vpiše v 2. stolpec obrazca predračuna po vrsti vse pozicije gradbenih obrtniških del, urejene po vrstah, kakor so navedene v gradbenem planu za leto 1951. Kot cene za enoto je treba vpisati v stolpec prodajne cene obrtniških del, in sicer povprečne cene, objavljene v sklopu s tretjim odstavkom 5. člena uredbe, ki pravi, da se lahko uporabljajo objavljene povprečne cene ali pa dovoljene krajevne cene. Dobljeni predračunski zneski vsake pozicije se seštejejo za posamezno vrsto obrtniških del, na koncu pa se seštejejo vse vrste teh del.

Predračun gotovih konstrukcij in delov se sestavi prav tako kakor predračun obrtniških del.

Predračunski zneski obrtniških del in gotove konstrukcije se prenesejo v obrazec pod E/a predračuna gradbenega objekta.

Ko so v predračunu gradbenega objekta — ali samo dela gradbenega objekta — vpisani vsi predračunski zneski, se izračunajo normirani stroški, in sicer po predpisanih normiranih odstotkih.

Popravek polne lastne cene in znižanje polne lastne cene se v predračunu projektanta ne izkazuje.

B. Predračun izvajalcev gradbenih del.

Predračun izvajalca, sestavljen na podlagi glavnega projekta objekta in projekta zunanjega prevoza materiala obsega: predračun gradbenih del,

predračun notranjega transporta,
predračun zunanjega transporta,
predračun obrtniških del,

predračun izgotovljenih konstrukcij in delov,
predračun razlike pri ceni materiala,
predračun gradbenega objekta (rekapitulacijsko).

Prvih pet predračunov je treba sestaviti na vložkih predpisanega obrazca, predračun gradbenega objekta pa na ovitku.

Predračun gradbenih del se sestavi na podlagi predračuna, ki ga je izdelal projektant, in na podlagi analize cen, ki jo izdelava izvajalec. Izvajalci lahko uporabijo namesto posebnih analiz cen neposredno cene za porabljeno delovno silo in stroške za material, objavljene v knjigi »Izvedene norme in cene porabe delovne sile in materiala v gradbeništvu«, ki jo je izdalo Ministrstvo za gradnje FLRJ.

Za tiste pozicije del ki se bodo na istem objektu izvrševale na več načinov oziroma z različnimi sredstvi, se vpiše v predračun povprečna cena, izračunana na podlagi odobrenega povprečnega odstotka udeležbe mehanizacije.

Ko so določene izvajalčeve cene za enoto, se izračunajo skupne cene stroškov materiala in plač za izdelavo za posamezne pozicije, nato za posamezne vrste, na koncu pa za vse vrste del.

Da bi se določile izvajalčeve cene, morajo gradbena podjetja (izvajalci gradbenih del) obvezno izračunati in predložiti v odobritev pristojnemu ministrstvu za gradnje povprečne odstotke mehanizacije v letu 1951 za izkope v zemlji, izkope v stenah, prevoz zemeljskih gnot, vgrajevanje zemeljskih gnot, izkope predorov v trdih tleh, beton in ojačen beton.

Za druge vrste gradbenih del izračunavanje povprečnega odstotka mehanizacije ni obvezno. Gradbena podjetja morajo

upoštevati razpoložljivo mehanizacijo tudi pri teh vrstah del, za kar morajo skrbeti investitorji pri sklepanju pogodb za izvajanje.

Pri računanju povprečnega odstotka udeležbe skupne razpoložljive mehanizacije v letu 1951 je treba upoštevati pri posameznih vrstah del norme učinka, ki so predpisane z odločbo o normah učinka (produktivnost) posameznih vrst gradbene mehanizacije. Te norme se bodo uporabljale pri računanju povprečnega odstotka udeležbe razpoložljive mehanizacije v letu 1951.

Odstotek mehanizacije mora torej podjetje izračunati za svoj strojni park tako, da upošteva plansko nalogo tistih količin, ki jih lahko izvaja s stroji, oziroma jih mora izvajati deloma ročno, ker nima zadostne količine strojev. V seznamu strojev pa ni treba upoštevati dvigal. Glede na to, da imata v Sloveniji samo dve podjetji stroje, ki pridejo v poštev za zemeljska dela, navajamo norme učinka le za betonske mešalce.

Pripravljanje betona:

betonski mešalec s prostornino 150—300 litrov — 2000 m³ letno
betonski mešalec s prostornino 300—350 litrov — 3000 m³ letno
betonski mešalec s prostornino 450—800 litrov — 5000 m³ letno
betonski mešalec s prostornino nad 800 litrov — 7000 m³ letno

Vgrajevanje betona:

betonski vibrator 4000 m³ letno
pervibrator 800 m³ letno

Mehanizacija, omenjena v tej odločbi, ki je podjetje ne upošteva pri računanju povprečnega odstotka udeležbe mehanizacije, se dodeli drugemu podjetju.

Predračun notranjega prevoza se sestavlja po navodilu: »računanje notranjega prevoza materiala«, ki ga je izdalo Ministrstvo za gradnje FLRJ, št. 4810/50 na podlagi normiranih količin posameznih vrst materiala in na podlagi prevoznih pogojev po odobrenem glavnem projektu organizacije gradbišča.

Predračun zunanjega prevoza se sestavlja na podlagi določenih izvorov materiala (po pogodbi z dobavitelji kakor tudi iz lastne proizvodnje) in prevoznih pogojev, določenih v odobrenem projektu zunanjega prevoza materiala za gradbene objekte.

Ta predračun je sestavni del projekta zunanjega prevoza materiala in mora biti hkrati z njim pregledan in potrjen ter priložen predračunu izvajalca za gradbeni objekt.

V predračunu zunanjega transporta mora biti navedena tudi vrednost materiala, ki se bo prevažal. (Glede zunanjega prevoza glej še posebna navodila Ministrstva za gradnje LRS.)

Predračun obrtniških del se sestavi po vseh pozicijah obrtniških del iz predračuna projektanta na podlagi prodajnih cen iz pogodb z obrtnimi obrati ali po odobrenih prodajnih cenah za lastne obrate.

Pri tem predračunu je treba navesti izvajalce obrtniških del in pri razliki prepis odločbe o odobritvi cen z analizo ali pa navesti predpis, s katerim je cena obrtniških del odobrena in kje je ta predpis objavljen.

Ce izvajalec ne more vpisati cen za enoto obrtniških del, ko predloži svoj predračun, ker še ne ve, kateri obrtni obrati bodo ta dela izvršili, mora vpisati v predračun cene za enoto iz predračuna projektanta. Izvajalec pa si mora naknadno preskrbeti od obrtnega obrata njegov predračun in na podlagi tega izdelati svoj dopolnilni predračun. Obrtniki in obrtni obrati ne morejo spremeniti obsega in načina izvršitve obrtniških del, dokler nadzorni organ tega ne potrdi.

V prodajno ceno obrtniških del mora biti vključen ves material ne glede na to, ali ga da gradbeno podjetje ali pa obrtnik. Morebitne razlike med proračunskimi in dejanskimi cenami materiala je treba upoštevati v obračunu pod popravkom vrednosti polne lastne cene kot razliko med dejanskimi in normiranimi cenami obrtniških del.

Predračun izgotovljenih konstrukcij in delov je treba sestaviti prav tako kot predračun obrtniških del. Cena za enoto je odobrena proizvajalčeva cena.

Predračun razlik pri ceni materiala dobimo na podlagi ugotovljenih razlik med planskimi in predvidenimi nabavnimi cenami za mersko enoto vsake posamezne vrste materiala in normiranih količin tega materiala v predračunu porabe materiala. Ta predračun je treba izdelati podrobno samo za množinski material, za drugi material pa ga je lahko ugotoviti na podlagi znanega globalnega odstotka razlike pri ceni.

Ko so v predračun gradbenega objekta vpisani vsi predračunski zneski, je treba izračunati normirane stroške o odobrenih individualnih stopnjah in pa skupen predračunski znesek.

Znižanje polne lastne cene se v predračunu izvajalca ne izkaže.

Za pripravljajalna in zaključna dela vsakega investicijskega objekta je treba izdelati poseben predračun prav tako kakor za gradbene objekte.

Glede na to, da se izvaja precej del iz prejšnjih let, za katera imajo točne podatke edino izvajalci teh del, sestavljajo predračune za vsa nadaljevalna dela gradbena podjetja in ne projektanti.

Dopolnilni predračuni

Dopolnilni predračun je treba delati, kadar se med izvajanjem del pojavijo nove, do tedaj nepredvidene pozicije del ali pa se za posamezne pozicije del spremeni predračunski obseg del. Dopolnilni predračun se sestavi na istem obrazcu kakor drugi predračuni, na naslovni strani pa je treba dodati še besedo »dopolnilni« in zapisati, kateri zapovrstni dopolnilni predračun je to. V dopolnilni predračun se vpišejo spremenjene pozicije s predznakom 100, n. pr. zamenjana dopolnilna pozicija 5 se označi s 100 — 5.

V prejšnjem predračunu se stornirane pozicije prečrtajo. Novi zneski predračuna, v katerem je bila izvršena sprememba, se vpišejo v ustrezajoče rubrike dopolnilnega predračuna gradbenega objekta. V dopolnilni predračun gradbenega objekta se vpišejo tudi v ustrezajoče rubrike skupni zneski predračunov, v katerih ni bila izvršena sprememba. Če se dodajo še zneski normiranih stroškov, se dobi celoten (nov) predračun gradbenega objekta.

Če se spremenijo posamezne pozicije del glede količine do 15 %, ni treba sestaviti dopolnilnega predračuna. Če pa bi bila ta sprememba tolikšna, da bi postala prodajna cena objekta večja od zneska, ki je odobren po naslovnem seznamu, je treba sestaviti dopolnilni predračun.

Obrračuni

Izvršena dela na gradbenih objektih se obračunavajo in vnovčujejo po mesečnih situacijah. V situacijo se vpišejo gradbena dela, ki so vpisana v gradbeno knjigo in obračunana po cenah, določenih v predračunu.

Glede na to, da sta predračun in situacija v neposredni zvezi, ni treba v situacijo vnašati opisa del in cen za enoto, pač pa mora zaporedni številki pozicije v predračunu ustrezati zaporedna številka pozicije v situaciji. V situacijo se vpišejo zaporedne številke tistih pozicij iz predračuna, po katerih so bila izvršena dela.

Stroški notranjega prevoza, stroški zunanjega prevoza in razlika pri ceni materiala se v mesečnih situacijah lahko obračunavajo v odstotkih po vrednosti materiala v situaciji. Ti odstotki se računajo na podlagi predračunske vrednosti materiala in predračunskega zneska navedenih vrst stroškov.

Vrednost obrtniških del in konstrukcij izgotovljenih delov, ki so bila izvršena oziroma vgrajena, je treba vpisati v situacijo v globalnem znesku. Za globalni znesek pa je treba priložiti situaciji specifikacijo po pozicijah predračuna obrtniških del in izgotovljenih konstrukcij ip delov.

Razna določila

Skupni zneski pozicij v predračunu in v situaciji se zokrožijo na cele dinarje.

Predračune in obračune je treba sestavljati praviloma za vsak gradbeni objekt.

Predračune je treba sestavljati za celoten obseg del na objektu kakor tudi za obseg del, ki bodo izvršena v letu 1951.

Za pripravljajalna in zaključna dela posameznega investicijskega objekta je treba izdelati poseben predračun in posebno situacijo.

Razpoložljivi obrazci za predračune in situacije se lahko uporabljajo, dokler se ne porabijo.

Z navodilom Sveta za gradbeništvo Vlade FLRJ z dne 24. III. 1951 se razveljavljajo navodila za spremembo in dopolnitev predračunov št. 105.80 z dne 4. VIII. 1950 in predpisi začasnega navodila Ministrstva za gradnje z dne 20. III. 1950 o stroških elementov cene gradbenih storitev za sestavljanje predračunov in obračunov v letu 1950 za vsa državna gradbena podjetja. To navodilo velja za leto 1951.

Predračunov, ki so bili morda dosedaj izdelani v drugi obliki, ni treba predelati, razen kolikor je treba popraviti izvajalčeve cene z uporabo povprečnega odstotka udeležbe mehanizacije.

Razna navodila Ministrstva za gradnje LRS

Zaradi enotnega poslovanja glede izdelave predračunov gradbenih in obrtniških del, je izdalo tudi Ministrstvo za gradnje LRS z dne 8. III. 1951 vsem republiškim, mestnim in okrajnim gradbenim podjetjem, režijskim odborom in projektantskim organizacijam pojasnila glede sestave predračunov in obračunov.

1. Za sestavo predračunov se lahko sestavljalci poslužijo »Enotnih cen«, ki jih je izdalo Ministrstvo za gradnje LRS ali pa »Izvedenih norm in cen«, ki jih je izdalo Ministrstvo za gradnje FLRJ. V uvodu predračuna pa morajo omeniti, katere cenike so uporabljali pri sestavi predračuna in, ali so računski popravki upoštevani.

2. Na podlagi odredbe o spremembah in dopolnitvah tarife na promet proizvodov, objavljene v Uradnem listu FLRJ, št. 9 z dne 21. II. 1951, se spremeni davčna stopnja v gradbeništvu, in sicer je enotna za vse vrste objektov, t. j. 6,5 % glede na prodajno ceno gradbene storitve ali 6,952 % glede na ceno gradbene storitve. Ta odredba velja od 1. I. 1951.

3. Stroški, nastali s sestavljanjem predračunov, se financirajo takole:

a) ako je predračun izdelal projektant, mora izvajalec ta predračun pregledati in morebiti dopolniti; stroški, nastali s tem pregledom ali dopolnitvijo, bremenijo izvajalca in se ne morejo zaračunati investitorju;

b) ako se objekt nadaljuje iz prejšnjega leta in investitor ne predloži predračuna za objekt, tedaj naj sestavi predračun izvajalec na stroške investitorja. Izvajalec naj pogodbeno določi način financiranja teh stroškov. Predračuni naj se zaračunavajo investitorju po tarifi kot jo računa podjetje »Slovenija-projekt«.

4. Rok za izdelavo predračunov za objekte, ki so v izgradnji, je bil 3. IV. 1951.

5. Tudi za adaptacije je treba sestaviti predračun, ki naj bo sestavljen po možnosti tako, da bodo dvomljive pozicije zajete približno, kar je treba v predračunih izrecno navesti.

Ministrstvo za gradnje je izdalo seznam objektov za leto 1951, za katere ni treba izdelati predračunov.

5. Predračun pripravljajalnih del za večja gradbišča in pa za tista, kjer služijo pripravljajalna dela večjemu številu investitorjev, se sestavi kot za samostojen objekt. V primeru, da služijo pripravljajalna dela večjemu številu pripravljajalnih objektov ali pa celo večjemu številu investicijskih objektov, je treba za taka dela sestaviti razdelilnik po višini investicijskih vsot za posamezne objekte.

6. Sheme ureditve gradbišč naj pošljejo republiška gradbena podjetja v odobritev glavni direkciji gradbenih podjetij, druga gradbena podjetja in izvajalci v lastni režiji pa naj pošiljajo shemo ureditve gradbišč svojim pristojnim organom. Ako se shema gradbišča ni spremenila pri tistih objektih, ki se nadaljujejo iz leta 1950, tedaj je treba navesti številko odobritve sheme gradbišča pri oddaji predračunskega elaborata (Državni investicijski banki). Če se je pa ureditev gradbišča spremenila, jo je treba ponovno predložiti v odobritev, kakor je zgoraj navedeno. Sheme gradbišč je treba predložiti tudi banki ob enem s situacijami.

7. Cene za vzdrževalnine, določene v »Enotnih cenah LRS« in v »Izvedenih normah« pod pripravljajalnimi deli, veljajo za dobo 1 leta, izvzemši vzdrževalnine za objekte, kjer so te določene za dobo 3 mesecev.

8. Stroškov za pripravo materiala ni dovoljeno vračunati pri pripravljajalnih delih, ker tvorijo ti stroški cene materiala, ki se zaračunajo polno v stroške materiala.

9. Krovna dela so uvrščena v gradbena dela, in to samo v primeru, če jih izvršuje gradbeno podjetje samo. Če pa jih izvršuje stranski obrat ali obrtnik, se obračunavajo kot obrtniška dela.

10. Izvleček za količino materiala, ki se rabi za izračunavanje zunanjih in notranjih transportov, se izdela sicer za ves material, pri notranjih in zunanjih transportih pa se zaračunava v posebnih pozicijah samo glavni material, ves drugi drobn material, ki tehta manj kot 0,5 t, pa je treba uvrstiti v skupno kolono. Glavni material je: cement, apno, opeka, kamen, tesan konstruktivni les, tesan drugi les za opaže in odre, rezan konstruktivni les, rezan les za opaže in odre, gramoz, pesek, mivka, betonsko železo razne vrste stršnikov ter pri specialnih delih nekateri material, na primer kocke za tlak itd. Za notranje transporte je treba napraviti še izvleček mešanice malte, betona itd.

Pribitek 10 % pri notranjih in zunanjih transportih velja še nadalje, v njem so zajeti vsi riziki podjetja, ki se pojavijo na zgradbi (ukinitev toka, neplanski prevozi, nepravočasno dostavljanje materiala brez krivde izvajalca itd.). Notranji transporti se računajo po gradbeni normi 900.

11. Glede zunanjih transportov je treba upoštevati tole: vsi prevozi s kamioni do razdalje 10 km se računajo po urni tarifi. Vsi prevozi nad 10 km razdalje se računajo po tarifi 7 din za t/km s 50% pribitkom za prazne vožnje, t. j. 10.50 din za t/km.

Prevozi s konjsko vprego se računajo brez izjeme po tarifi Urada za cene pri predsedstvu vlade LRS z dodatkom za podražitev krme (Vestnik Urada za cene pri Predsedstvu vlade LRS, št. 16—17 z dne 30. X. 1950, in Vestnik Urada za cene, št. 21—22 z dne 30. XII. 1950). Za vse druge prevoze z vagoneti, vzpenjačami itd. se sestavljajo analize po uradnih normah GN 900 12—17, poglavje s pribitkom 15 % zaradi enotne podlage norm iz leta 1948.

Prevoz obrtniških polizdelkov ali izdelanih konstrukcij se računa pri zunanjih transportih; ako so ti prevozi zajeti v fakturah obrtnikov ali stranskih obratov, jih je treba odšteti.

Nakladanje in razkladanje materiala, ki je sestavni del zunanjih transportov, se kalkulira po normah GN 900. Kjer se material vskladišči na razdalje, večje od 10 m od vozila, se ta prenos zaračuna za vsakih nadaljnjih 10 m po »radnih normah« s pribitkom 15 %.

12. Popravek vrednosti polne lastne cene ali razlika v ceni materiala se računa po naslednjih navodilih:

V primeru, da se uporabljajo »Enotne cene« Ministrstva za gradnje LRS, se upoštevajo v razliki cene materiala planske cene gradbenega materiala po brošuri, ki jo je izdalo Ministrstvo za gradnje LRS v letu 1949. Če se pa uporabljajo »Izvedene norme«, se v razliki cen materiala upoštevajo planske cene iz »Privremene nomenklature materiala za gradbena preduzeča«, Beograd 1950. Faktorne cene smejo obsegati samo cene dobavitelja in morebitne dovoze do centralnega skladišča; vsi prevozi neposredno od razkladalne postaje ali centralnega skladišča se obračunavajo v zunanjih transportih, ne pa v razliki cen materiala.

13. Za sestavo predračunov so v letu 1951 uvedeni novi obrazci, ki služijo obenem kot pripomoček za sestavo situacij. Ker bodo novi obrazci skrajšali način sedanjega poslovanja glede situacij in obračunov, je važno, da jih čimprej uvedejo vsa podjetja.

Struktura cene za gradbene storitve v letu 1951

Vrstni red in normirani odstotki

Vsota materialnih stroškov in stroški zunanjega transporta A ter plač in notranjega transporta B se imenujejo skupaj izdelavni stroški A + B. Na izdelavne stroške se zaračunavajo vsi režijski dodatki, kalkulativni odpisi in dobiček podjetja. Ti dodatki se vrstijo v naslednjem vrstnem redu:

I. Skupni izdelavni stroški A + B:

k kalkulativni odpisi — amortizacija od A + B.

II. Stroški graditve:

stroški režije gradbišča za gradbena dela od A + B, stroški režije gradbišča za obrtniška dela od A + B, stroški režije od uprave in prodaje za gradbena dela od A + B, stroški režije od uprave in prodaje za obrtniška dela od A + B, stroški tekočih popravil od A + B, prispevek višjemu gospodarskemu združenju od A + B, prispevek za kadre od A + B.

III. Cena gradbene storitve:

posebni posamezni stroški od B, izgotovljene konstrukcije, obrtniške storitve.

IV. Polna lastna cena:

razlika med plansko in nižjo ceno materiala, ki je vgrajen; razlika med plansko in nižjo ceno materiala pri obrtniških storitvah.

V. Popravljen polna lastna cena:

dobiček podjetja od A + B.

VI. Cena gradbene storitve:

davek od VII.

VII. Prodajna cena gradbene storitve.

Normirani odstotki dodatkov po strukturi cene

Odstotki, ki jih je predpisalo Ministrstvo za finance FLRJ za kalkulativne odpise v letu 1950, ostanejo še v veljavi v

letu 1951 in znašajo za visokogradnje 2.5 %, za nizkogradnje pa 5 %.

Odstotki za druge normirane dodatke so določeni po naslednji tabeli:

Režijski stroški	Visoko-	Nizko-
	gradnje	gradnje
	‰	‰
a) Režija gradbišča za gradbena dela	7	11
b) Režija gradbišča za obrtniška dela	3	3
c) Režija uprave za gradbena dela	3.5	3.5
d) Režija uprave za obrtniška dela	2	2
e) Tekoča popravila	1.2	2.2
f) Doprinos za višje gospodarsko združenje	0.9	0.9
g) Doprinos za kadre	2.5	2.5

Za posebne posamezne stroške so določeni na kosmato plačilo s socialnimi dajatvami odstotki po tej tabeli:

	Vrste gradnje	
	visokogradnje	nizkogradnje
a) Za dela, ki se izvajajo na mestu sedeža podjetja	17 %	25 %
b) Za dela, ki se izvajajo izven sedeža uprave podjetja	22 %	35 %
Dobiček podjetja (zaslužek) 2.5 %.		

Izgotovljene konstrukcije

Pod pojmom izgotovljene konstrukcije so mišljeni vsi tisti izdelki, ki jih napravijo obrtniki ali podjetja sama v stranskih obratih ter jih dobavijo na stavbo, ne da bi jih montirali. Montira jih torej gradbeno podjetje. Med izgotovljene konstrukcije spadajo razni montažni izdelki, pa tudi dimniška vrata, betonske ali vdvodne cevi za zunanjo kanalizacijo itd. Med obrtniške storitve pa se računajo vsa mizarska, ključavničarska, kleparska, parketerska, steklarska, slikarska in pleskarska dela, kamnoseška, keramična in pečarska ter tapetniška dela, nadalje pa še instalacije elektrike, vodovoda, plina, centralne kurjave itd., torej tista, ki jih obrtniki montirajo na stavbi.

Na izgotovljene konstrukcije ni pribitkov.

Revizija predračunov

V letu 1950 je vse predračune za gradbena dela investicijskih objektov revidirala Komisija za revizijo predračunov pri Ministrstvu za gradnje LRS. Razpis Ministrstva za gradnje LRS od 13. IV. 1951 določa tole:

»V zvezi z okrožnico, ki jo je izdala Državna investicijska banka s št. 25—1005 z dne 4. III. 1951 glede navodil za izvajalce o načinu finansiranja gradbenih del in v zvezi s pojasnilom sporazumno z Državno investicijsko banko določamo:

Celotni predračun, t. j. za glavni projekt, ureditev gradbišča in zunanje prevoze revidira le investitor, ki ga potrdi s svojim podpisom in predpisano klavzulo. V primeru nesoglasja med investitorjem in izvajalcem glede predračunske vrednosti, odloči Ministrstvo za gradnje LRS (Svet za gradnje in komunalne zadeve).

Vse dosedanje revizije predračunov pri Ministrstvu za gradnje LRS torej odpadejo. Investitorji, ki gradijo v lastni režiji, morajo izposlovati potrdila soglasnosti od svojih višjih gospodarskih združenj (glavnih direktij).

Predračune je treba dostaviti banki pred ali z dostavljeno situacijo za april 1951, najkasneje pa do 15. maja 1951. Do tedaj morajo biti sklenjene tudi pogodbe med investitorjem in izvajalcem.

V zvezi 2. točke odredbe o cenah investicijskega gradbenega materiala (Uradni list FLRJ, št. 22 z dne 2. V. 1951) so potrebna še tale pojasnila:

Stroškom elementov cen gradbenih storitev se za elementom davek od prometa proizvodov doda še nov element, in sicer razlika med nižjimi in novo določenimi cenami materiala:

- pri gradbenih delih,
- pri izgotovljenih konstrukcijah in delih,
- pri obrtniških delih.

Razliki med nižjo in pristo prodajno ceno ne dodajamo niti dodatkov po strukturi cene niti davka od prometa proizvodov.

Vprašanja in odgovori

Vprašanja odseka za cene pri Poverjeništvu za finance okrajnega ljudskega odbora v Postojni.

1. Na kakšno osnovo se zaračunava dobiček v kalkulacijah (strukturah) cene za izdelke državnih obrtno-storitvenih in uslužnostnih podjetij?

2. Po kakšnih kalkulacijah formirajo cene za svoje izdelke zasebni obrtni obrati?

3. Ali se sme dvigniti stopnja režijskega pribitka pri podjetjih v gospodarskih upravi lokalnih organov, kadar njihovi nameščenci (delavci) opravljajo državljanske dolžnosti?

Odgovori:

1. Določeni planski dobiček za državna obrtno-storitvena in uslužnostna podjetja se izračuna z uporabo določenega odstotka na čiste (neto) osnovne plače za izdelavo. Odstotek dobička določijo za vsako posamezno obrtno podjetje uprava (odsek) za cene pri poverjeništvu za finance okrajnega (mestnega) ljudskega odbora na podlagi dosedanjih veljavnih odstotkov zaslužka, predpisanih z odločbami o režijskih pribitkih in zaslužkih v obrti, ki so objavljene v Vestniku Urada za cene št. 20 z dne 5. X. 1947, št. 32 z dne 30. X. 1947 in št. 35 z dne 6. XII. 1947, in sicer po formuli

$$x = \frac{K \times p}{O}$$

V tej formuli pomeni:

x = odstotek dobička,

K = kosmate plače po prejšnjih predpisih,

p = odstotek zaslužka, predpisan z odločbo o režijskih pribitkih v zgoraj omenjenih Vestnikih Urada za cene.

O = čiste (neto) osnovne plače (z dodatki) iz elementa 2 strukture cene. Kosmate plače po prejšnjih predpisih se ugotovijo na podlagi planiranih čistih (neto) osnovnih plač po veljavnih predpisih o plačah delavcev s pomočjo tabele novih obračunskih postavk in plač delavcev, nameščenecv in gospodarskih učencev (Uradni list FLRJ, št. 10 z dne 8. II. 1950).

Podrobnejša določila o strukturi cene za državna obrtno-storitvena podjetja so objavljena v navodilu za sestavo finančnih planov državnih gospodarskih podjetij lokalnega pomena za leto 1951. (Zbirka finančnih priročnikov št. 10).

2. Zasebni obrtni obrati sestavljajo kalkulacije za svoje izdelke po navodilu za določanje cen obrtnim storitvam in izdelkom, ki je bilo objavljeno v Uradnih obvestilih (Službena saopštenja) št. 6 z dne 21. XII. 1945. To navodilo z vsemi poznejšimi spremembami in dopolnili je dostavila Uprava za cene pri Ministrstvu za finance z okrožnico št. 320—58/1 z dne 26. I. 1951 vsem upravam (odsekom) za cene.

Ker so ta navodila že zastarela, pripravlja Uprava za cene pri Ministrstvu za finance FLRJ nova, ki bodo v kratkem objavljena v Uradnem listu.

3. Plače zaradi opravljanja državljanskih dolžnosti ne spadajo v režijske stroške, temveč se v strukturah cene (kalkulacijah) prikažejo v elementu 2 kot dopolnilne plače. V dopolnilne plače spadajo prejemki, ki jih delavci in nameščenci prejmejo na podlagi posebnih predpisov tudi v času, kadar ne delajo. Semkaj spadajo poleg plač zaradi opravljanja državljanskih dolžnosti še plače:

- za čas boleznj od 3 oziroma 6 dni,
- maternam za čas dojenja in hranjenja dojenčka,
- stroški za ločeno življenje,
- plače v primeru odpusta iz službe,
- plače za čas letnega odmora,
- plačani neizkoriščeni letni odmor,
- vrednost obveznih materialnih dajatev,
- Dodatek za nepretrgano zaposlitev,
- plače za čas državnih praznikov.

Dopolnilne plače se izkazujejo v kalkulacijah v odstotkih

Odstotek se izračuna po obrazcu.

$(Dp \times 100) : Op$

V tem obrazcu pomeni:

Dp = celotni znesek dopolnilnih plač,

Op = znesek osnovnih plač (z dodatki) osebja, zaposlenega neposredno v tehnološkem procesu.

Znesek dopolnilnih plač dobimo, če na ta način izračunani odstotek uporabimo na znesek čistih (neto) plač.

Odstotek dopolnilnih plač izračuna podjetje samo na podlagi dejanskih plačanih stroškov iz zgoraj navedenih postavk.

Vprašanje:

Kakšne so dolžnosti paritetnih komisij pri okrajnih (mestnih) obrtnih zbornicah?

Odgovor:

Dolžnosti paritetnih komisij še niso določene z nobenim predpisom. Ministrstvo za finance FLRJ pripravlja nove uredbe o strukturi cene za državne obrtne obrate, obrtne produktivnih zadrug ter družbenih organizacij in za zasebne obrtne obrate, ki bodo v kratkem objavljene. V teh novih predpisih bo predvideno tudi poslovanje paritetnih komisij pri okrajnih (mestnih) obrtnih zbornicah.

Dokler ne bodo izdani ustrezni predpisi, opravljajo paritetne komisije tole:

1. dajejo strokovne nasvete posameznim obrtnim delavnicam glede pravičnega sestava kalkulacij;

2. pomagajo okrajnim (mestnim) obrtnim zbornicam pri določanju normativov proizvodnih stroškov;

3. pomagajo upravam (odsekom) za cene s svojim strokovnim znanjem pri pregledu obrtniških kalkulacij. Predvsem je njihova dolžnost ugotavljati pravilnost proizvodnih stroškov, t. j. ali vkalkulirana poraba materiala in izdelavnega časa ustreza kakovosti izdelka.

Opozorjamo pa, da bo normative proizvodnih stroškov za važnejše panoge določila Glavna uprava za lokalno industrijo in obrt vlade LRS na podlagi predlogov republiške obrtne zbornice. Ti normativi bodo dani na uporabo vsem zainteresiranim.

Paritetne komisije so torej pomožni posvetovalni organi okrajnih (mestnih) obrtnih zbornic in uprav (odsekov) za cene, ki pregledujejo obrtniške kalkulacije in na podlagi teh določajo cene izdelkom. V nobenem primeru pa nimajo paritetne komisije pravice določevati ceno. To je izključno pravica in dolžnost uprav (odsekov) za cene pri poverjeništvih za finance okrajnih (mestnih) ljudskih odborov, ki določajo cene na podlagi veljavnih predpisov.

Uprave (odseki) za cene pa naj pozivajo paritetne komisije na sodelovanje le v nujnih primerih, kadar dvomijo, da je predložena kalkulacija pravilna. Določene normative proizvodnih stroškov vpisujejo nato v posebno knjigo, da jih pozneje lahko primerjajo z novimi kalkulacijami, ki so jo napravili drugi obrtni obrati za iste izdelke.

Vprašanja poverjeništvu za lokalno gospodarstvo mestnega ljudskega odbora v Celju.

1. Kako zaračunavajo posamezni obrati svoje storitve podjetjem komunalne službe?

2. Po kakšnih cenah zaračunavajo storitve instalacijska podjetja?

3. Po kakšni ceni je treba prodajati koks?

Odgovori:

1. V Vestniku organov za cene št. 11/51 je objavljeno v »Tolmačenju novih predpisov o cenah« pojasnilo glede 3. točke pod f) odločbe o formiranju višjih enotnih (komercialnih) cen za surovine, polizdelke in izdelke (material za reprodukcijo) in o dobavah, ki se bodo vršile po teh cenah (Uradni list FLRJ št. 9 z dne 21. II. 1951). V tem pojasnilu so našlete vse obrtne panoge, ki imajo pravico nabavljati po nižjih cenah tiste količine reprodukcijskega materiala, ki so zajamčene s planom. Ta podjetja morajo tudi svoje storitve opravljati po nižjih cenah, in sicer ne glede na to, ali delajo zasebnikom državnim podjetjem ter ustanovam ali podjetjem komunalne službe.

2. V zvezi z odgovorom v 1. točki je jasno, da morajo instalacijska podjetja zaračunavati svoje delo (instalaterska dela) vsem koristnikom (tudi zasebnikom) po nižjih cenah.

3. Za koks niso določeni faktorji. Zato se morajo tiste količine koka, ki se kot reprodukcijski material dobavljajo posameznim podjetjem, zaračunavati po nižjih cenah, in sicer na podlagi 2. točke odločbe o formiranju višjih enotnih (komercialnih) cen za surovine, polizdelke in izdelke (material za reprodukcijo) in o dobavah, ki se bodo vršile po teh cenah (Uradni list FLRJ, št. 9 z dne 21. II. 1951).

Dругe količine koka, ki se prodajajo izven planskih kontingentov, je treba zaračunati po najvišje dosegljivih proših prodajnih cenah, ne glede na to, ali je kupec državno podjetje (ustanova, urad) ali zasebnik.